

Χριστιανισμός και Πολιτική στόν κόσμο του αύριο: Ποιμαντική προσέγγιση¹

Π. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΥΤΟΥΣΤΙΔΗ*

Ο Χριστιανισμός πορεύτηκε μέσα στην Ίστορία άρχικά με την κρυφή αλλά σαρκωμένη ἐλπίδα ὅτι, ἐπιτέλους, στή ζωή τῶν ἀνθρώπων τὸ φῶς μπορεῖ νὰ ἐπιβάλλεται στό σκότος², καί ὕστερα μετὰ τὴν ὄρατὴ καὶ ἐνεργὸ ἐπιβεβαίωση καινοποίησης τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου.

Ἡ Ἐκκλησία ἔφερε μία νέα πρόταση ζωῆς³ στηριγμένης σὴν ψηλαφητὴ βεβαιότητα, ὅτι δὲν εἶναι πιά ὁ θάνατος ποὺ καθορίζει τὰ οὐσιώδη τοῦ βίου⁴.

* Ὁ Πρωτοπρ. Ἀδαμάντιος Αὐγουστίδης εἶναι Ἀναπλ. Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

1. Ἐκφωνήθηκε στίς 26-06-2013, σὴν 20^η Ἐπετειακὴ Γενικὴ Συνέλευση τῆς «Διακοινοβουλευτικῆς Συνέλευσης Ὁρθοδοξίας», (Ἑλληνικὸ Κοινοβούλιο, 26 Ἰουνίου – 1 Ἰουλίου 2013).

2. Ἰωάν. 1, 1-4: «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν· ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων· καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν».

3. Πρὸβλ. Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, (πρωτοπρ.), *Ἐνορία: Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν*, Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 1990, σελ. 26: «Ὁ χριστιανισμὸς ὁμῶς εἶναι μάθημα, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ “πάθημα”. Προσφέρεται ὡς ζωὴ, ὡς ἐνιαξὴν σὲ ἓνα “καινὸ” (νέο) καὶ ἀποκεκαλυμμένο τρόπο ζωῆς, τὴ ζωὴ ποὺ εἰσήγαγε σὴν ἱστορία ὁ σαρκωμένος Λόγος τοῦ Θεοῦ, Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ φθάσει, μέσῳ μιᾶς ὀρισμένης πορείας, σὲ σημεῖο ποὺ νὰ ἐφαρμόζει σὴν ἑαυτὸ του ἡ ὁμολογία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: “ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός” (Γαλ. 2, 20). ... Νὰ γίνει ὁ ἄνθρωπος Χριστός – Θε-άνθρωπος “κατὰ χάριν”. Αὐτὸ εἶναι ἡ θέωση καὶ ταυτίζεται μετὰ τὴ σωτηρία». Βλ. ἐνδεικτικὰ Π. ΝΕΛΛΑΣ, *Ζῶν θεούμενον. Προοπτικὲς γιὰ μιὰ ὀρθόδοξην κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου*, Ἐποπτεία, Ἀθήνα 1979. Γ. ΠΑΤΡΩΝΟΣ, *Ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐσχατολογικῶν ἀντιλήψεων τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας (βιβλικὸ-πατερικὴ μελέτη)*, Ἀθήνα 1981. Ν. ΞΕΞΑΚΗΣ, *Ὁρθόδοξος Δογματικὴ. Προλεγόμενα εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Δογματικὴν*, Α', Ἐννοια, Ἀθήνα 2006, σελ. 198-202.

4. Γ. ΦΛΩΡΟΦΣΚΥ, (πρωτοπρ.), *Δημιουργία καὶ Ἀπολύτρωση*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 11: «Ὁ θάνατος προέρχεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀπὸ τὴν προπατορικὴ πτώση.

Καί, συνάμα, οἱ Χριστιανοί, σὴν συνείδηση τῶν ἀνθρώπων συνδέθησαν ἐξ ἀρχῆς μὲ τὴν ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη καὶ τὴ φιλανθρωπία⁵.

Τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου προσκόμισε σὴν Οἰκουμένη μία νέα ὑπαρξιακὴ καὶ κοινωνικὴ πρόταση ζωῆς, ποὺ δὲν ἐξαντλεῖται σὲ ἰδεολογικὲς ντιρεκτίβες ἀλλὰ θεμελιώνεται σὲ ἓνα πρόσωπο: «Ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ»⁶ δηλώνει ὁ Χριστός, μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν πληρότητα ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ἀπολύτως οὐσιώδες καὶ τὸ ἐντελῶς ἀδιαμφισβήτητο.

Ἐκτοτε, οἱ ἄνθρωποι βρῆκαν ἓνα νέο τρόπο νὰ πορεύονται μέσα σὴν ἱστορία. Κι ἔλαβε σάρκα καὶ ὁσπᾶ τὸ λογικῶς ἀπροσδόκητο. Τὸ ἀνερμήνευτο μὲ τοὺς ὄρους τῆς φυσικῆς νομοτέλειας: Μία πίστη ποὺ μοιάζει οὐτοπία ἄλλαξε τὸν κόσμο.

Ὅμως, τίποτα δὲν συνέβη ἀτομάτως καὶ ἐρήμην τῶν ἀνθρώπων. Μία ματιὰ σὴν πρώιμη ἱστορία τοῦ χριστιανισμοῦ ἀποκαλύπτει κάτι ποὺ σὶς μέρες μας ἀναδεικνύεται ἐξαιρετικὰ ἐπίκαιρο.

Μὲ ὄρους πολιτικῆς σημασιολογίας, ὁ χριστιανισμὸς ἐμφανίστηκε σὴν Ἱστορία ὡς ἀνατρεπτικὸ κίνημα. Ὡς ἓνα σχεδὸν ἀναρχικὸ περιθωριακὸ κίνημα, ποὺ ἀντιμετώπιστηκε μὲ ἄγριους διωγμοὺς καὶ ἀκραῖα κατασταλτικὰ μέτρα⁷.

Περίπου τρεῖς αἰῶνες μετὰ, ὅταν οἱ ἀρχές, οἱ ἀξίες καὶ ὁ πολιτισμὸς ποὺ προσδιόρισαν τὴ δομὴ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας ἀρχίζουν νὰ καταρρέουν. Ὅταν – ὅπως καὶ τώρα ἄλλωστε – ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κρίση, ποὺ σὴν καθημερινότητα ἐκφράστηκε ὡς οἰκονομικὴ κρίση, βύθιζε τὸν λαὸ σὲ ἀπόγνωση, τότε συνέβη τὸ ὀρθολογικῶς ἀκατανόητο: Ἡ οὐτοπία τῆς χριστιανικῆς πρότασης ἀναδείχτηκε ἡ μόνη ποὺ μποροῦσε νὰ προσφέρει νέο ὄραμα ζωῆς⁸. Ποὺ ἔδωσε ὑπαρξιακὲς ἀπαντήσεις σὸν μηδενισμὸ τῆς ἀπό-

Δὲν καθιερώθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἀνήκει σὴν τάξη ποὺ ὁ Θεὸς ὄρισε μέσα σὴ δημιουργία».

5. D.J. KONSTANTOLOS, *Byzantine Philanthropy and Social Welfare*, Rutgers University Press, New Jersey, 1968.

6. Ἰωάν. 14, 6.

7. Β. ΦΕΙΔΑΣ, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α'*, Ἀθήνα, 1997, σελ. 111-139.

8. Ὁ.π., σελ. 320: «Ἡ θρησκευτικὴ πολιτικὴ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἀπέκτησε καθοριστικὴ σημασία σὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ὄχι βεβαίως γιατί ἓνας ρωμαῖος αὐτοκράτορας κατοχύρωσε τὴν ἀρχὴ τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ἢ γιατί ὁ ἴδιος ἀσπάσθηκε τὸν

γνωσps. Πού γονιμοποίησε καὶ ἀναζωογόνησε τὴν πολιτισμικὴ προσφορὰ τοῦ Ἀρχαιοελληνικοῦ καὶ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κόσμου°. Ἐν ὀλίγοις, πού δώρισε στὴν Οἰκουμένη τὴν προοπτικὴ ἑνὸς καινούργιου μέλλοντος. Τοῦ τότε αὐριο, πού ἀποτέλεσε τὸ ἀκμάζον καὶ ἐξελισσόμενο σήμερα τῆς Οἰκουμένης μέχρι σχεδὸν πρόσφατα.

Χρειάζεται, ὥστόσο, νὰ διευκρινιστεῖ ἐκ προοιμίου καὶ μὲ σαφήνεια, ὅτι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπικράτησης μιᾶς χριστιανικῆς ἰδεολογικῆς πρότασης. Ὁ ὕγιης χριστιανισμὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐγκλωβιστεῖ στὰ στενὰ ὄρια τῆς ἰδεολογίας. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι, ἀπλῶς, ἕνας κοινωφελὴς ὀργανισμὸς πού τὸν προσδιόρισαν κάποιες ἰδεολογικὲς προϋποθέσεις. Καί, βεβαίως, δὲν εἶναι δουλειὰ τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀσκεῖ πολιτικὴ.

Στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων, αὐτὸ πού μεταμόρφωσε τὸν τρόπο τῆς διακυβέρνησης τῶν λαῶν καὶ τροφοδότησε τὴν κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία μὲ ἀρχές καὶ ἀξίες, πού τις χαρακτήριζε ἡ ἀνθρωπιά, δὲν ἦταν ἡ πολιτικὴ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀλλὰ ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῆς πολιτικῆς. Ἀκόμα καὶ ὅταν ἡ πρόοδος ἐμοίαζε νὰ στηρίζεται σὲ ἀντιπαραθέσεις πρὸς τὸν Χριστιανισμὸ, αὐτὲς οἱ ἀντιδράσεις ἔκρυβαν πίσω τους τὴν ἀγωνία γιὰ τὴ διάσωση ὅσων χριστιανικῶν ἀρχῶν προδόθηκαν, ὅταν καὶ ὅπου αὐτὸς παρουσιαζόταν ὡς ὑποστηρικτὴς ἢ ὡς φορέας αὐταρχικῆς ἐξουσίας πολιτικῆς ἢ πνευματικῆς.

Χριστιανισμὸ, μία δηλαδὴ ἀπὸ τις πολλὲς θρησκευτῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κυρίως γιὰτὴ ἡ πρωτοβουλία του αὐτὴ συνδέθηκε σὲ τελευταία ἀνάλυση μὲ τὴν ὑποκατάσταση τῆς *κοσμοκεντρικῆς* θεωρίας τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς ἀρχαιότητας ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη *θεοκεντρικὴ* διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ». Οἱ ἱστορικοὶ ἐρευνητὲς σημειώνουν, ὅτι ἡ εὐνοϊκὴ στάση τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸς τὸν Χριστιανισμὸ συνετέλεσε, ἐπίσης, στὴν ταχότατη αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πολιτῶν τῆς αὐτοκρατορίας, πού ἀσπάσθηκαν τὴ νέα θρησκεία, ὥστε πολὺ σύντομα ὁ μισὸς πληθυσμὸς τῆς αὐτοκρατορίας νὰ εἶναι χριστιανοί: J.A. EVANS, *The Emperor Justinian and the Byzantine Empire*, Greenwood Press, Westport, Connecticut – London, 2005, σελ. xxvii.

9. T.S. MILLER, *Ἡ Γέννησις τοῦ Νοσοκομείου στὴν Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία*, μτφρ. Ν. Κελέρμενος, ΒΗΤΑ medical art, Ἀθήνα, 1998, σελ. 59: «Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐπικεφαλὴ τοῦ Ἀνατολικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπεχείρησε νὰ συνδυάσει τὴν ἀρχαία μὲ τὴν Χριστιανικὴ θεωρία τῆς κοινωνίας. Εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὸ παλαιὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἰδεῶδες τῆς ὁμαλῶς λειτουργούσης πόλεως, μὲ ὅλες τις τάξεις καὶ τὰ ἐπαγγέλματα νὰ ἐργάζονται γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ. Ἡ νέα πόλις τοῦ Χρυσοστόμου ὁμως δὲν εἶχε συνοικισθῆ μὲ τις ἀρχαῖες συνήθειες καὶ διακρίσεις τῶν εἰδωλολατρῶν προπατόρων· ἀλλὰ μὲ τὴν Χριστιανικὴ φιλανθρωπία, πού δὲν ξεχώριζε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τοὺς μὴ κατοίκους, ἀλλὰ μόνον αὐτὸν πού εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἐκεῖνον πού μποροῦσε νὰ βοηθήσει».

Οἱ ὀρθόδοξοι ἔχουμε εὐθύνη – ἰδιαίτερα σήμερα – νὰ ἀποκαθάρουμε τὴ σύγχυση ποὺ ἐπικρατεῖ σχετικά μὲ τὴν διαφορὰ τῆς Ὁρθόδοξης ἀπὸ τὶς ἄλλες χριστιανικὲς παραδόσεις. Εἶναι καίριας σημασίας νὰ διατρανώσουμε ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ζωτικῆς σημασίας γιὰ τὴν Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία διαφοροτικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας.

Μιᾶς Ἐκκλησίας ποὺ θεωρεῖ τοὺς κληρικούς τῆς ἐκπροσώπους τοῦ λαοῦ καὶ τῶν παθημάτων του πρὸς τὸν φιλόθρονο Θεὸ καὶ ὄχι ἐπίγειους τοποτηρητὲς μιᾶς ἐπουράνιας αὐταρχικῆς δικανικῆς ἀθθεντίας¹⁰. Αὐτὴ ἡ προσέγγιση, ὅμως, ὑποδεικνύει καὶ τὶς προδιαγραφὰς τοῦ πολιτικοῦ ἥθους μὲ τὸ ὅποιο ὀφείλει νὰ ἀσκεῖται ἡ διακονία τῆς Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας ἀπὸ χριστιανοὺς ὀρθόδοξους βουλευτὲς.

Σήμερα βρισκόμαστε σὲ μία ἔντονα μεταβατικὴ περίοδο τῆς Ἱστορίας.

Τὸ παρὸν μας συνταράσσεται ἀπὸ μείζονες ἐξελίξεις, σὶς ὁποῖες κυριαρχεῖ ἡ εἰκόνα μιᾶς ὀξύτατης κρίσης οἰκουμενικῶν διαστάσεων. Ὁ κόσμος, ὅπως τὸν ξέραμε μέχρι σήμερα, μοιάζει νὰ καταρρέει. Ὁ Γέρον Χαλκηδόνας κυρὸς Μελίτων σημείωνε ἤδη πρὸ ἐτῶν ὅτι «ἡ χθὲς πρὸ πολλοῦ παρήλθεν. Οὔτε κἂν τὴν σήμερον ζῶμεν σήμερον. Μᾶς προέλαβεν ἡ μεθαύριον. Εἶναι ἀπέλπιδα τὰ κτυπήματα εἰς τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας... Ἄν δὲν κατηρξόμεθα πρὸς τὴν πραγματικότητα τῆς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου του αὐτῆς τῆς στιγμῆς, δὲν θὰ εἴμεθα Ἐκκλησία. Θὰ εἴμεθα μιὰ ἔνδοξος, ἴσως θαυμαστή, ἱστορικὴ πραγματικότης, ἀλλὰ παρελθοντολογία καὶ μόνον. Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ζωὴ, εἶναι ἡ πάντοτε σήμερον ἐν τῇ ἀτέρμονι ἐκτάσει τῆς αἰωνιότητος»¹¹. Ἀναμφίβολα, ἐλπίζουμε καὶ εὐχόμεστε κάποια ἀπὸ τὰ συμπτώματα αὐτῆς τῆς ἀποσταθεροποιημένης κοινωνικῆς πραγματικότητος, ὅπως εἶναι ἡ οἰκονομικὴ κρίση καὶ τὰ συνακόλουθά της, νὰ ξεπεραστοῦν.

Μὰ καὶ ἂν αὐτὸ ἐπιτευχθεῖ, ἀρκεῖ, ἄραγε, γιὰ νὰ ἐφψυχάσουμε;

Ὁ κόσμος τοῦ αὔριο εἶναι ἤδη παρών. Καὶ ἐμεῖς ἐθελοτυφλοῦμε. Ὡστόσο, οἱ διανοούμενοι μιλοῦν ἀπὸ καιρὸ περὶ τοῦ τέλους τῶν ἰδεολο-

10. Γ. Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ, (πρωτοπρ.), *Ἐνορία: Ὁ Χριστὸς ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, ...*, σ. 16 - 23.

11. ΜΕΛΙΤΩΝ, (Μητροπ. Γέρον Χαλκηδόνας), *Χαριστήρια εἰς τιμὴν τοῦ Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνας Μελίτωνος*, Πατριαρχικὸν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1977, σελ. 37.

γιών¹². Οί φιλόσοφοι σκιαγραφούν τὸν ἔμπρακτο μηδενισμό, ὡς κυρίαρχη ἀξία καὶ μέτρο ζωῆς τῆς καθημερινότητος μας¹³. Τὸ οἰκολογικὸ πρόβλημα συνιστᾷ μιὰ ἄμεσα ὄρατὴ ἀπειλὴ παγκόσμιων διαστάσεων¹⁴. Ἡ παγκοσμιοποίηση μοιάζει νὰ ἀπειλεῖ τὴν ἰδιοπροσωπία καὶ τὴν ταυτότητα ἀτόμων καὶ ἔθνων. Καὶ χάρις σὲ ὅλα αὐτὰ, ἀνοίγεται εὐκόλος ὁ δρόμος τῆς καταφυγῆς σὲ ἰδεολογικὰ μορφώματα, πού συχνὰ διέπονται ἀπὸ θολὰς καὶ ἐπικίνδυνες ἀρχές καὶ ἀξίες.

Αὐτὴ ἡ διάσταση τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας χρειάζεται νὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἰδιαίτερα, διότι κάποια ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἰδεολογικὰ καταφύγια θάλπου ἀκραίες ἐπιλογές, ὅπως τὴν τρομοκρατία, τὸν νεοναζισμό, τὴς καταστροφικῆς λατρείας ἢ ἔσω τὴν ἀπαξίωση τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν ἄλλων δημοκρατικῶν θεσμῶν.

Κοινὸς παρονομαστὴς ὄλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἠθικὴ παρακμὴ, πού γεννᾷ κρίσεις οἰκονομικῆς καὶ μετατρέπει τὴν ἑνωμένη Εὐρώπη καὶ τὸν κόσμον ὀλόκληρον σὲ πεδίο ἰδιοτελῶν παιχνιδιῶν ἐπικυριαρχίας, διακυβεύοντας τὴν ἴδια τὴν ἐπιβίωση τῶν λαῶν.

Ἡ εἰκόνα πού ἀναδύεται ὅταν τοποθετηθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ψηφίδες μαζί δὲν εἶναι ἐλκυστικὴ καί, ὅπωςδῆποτε, στερεῖται φωτεινῶν καὶ χαρούμενων χρωμάτων. Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι τὸ πνευματικὸ κενὸ πού δημιουργήσε ὁ νεωτερικὸς κοινωνικὸς ἐξοστρακισμὸς τῶν χριστιανικῶν παραδόσεων καὶ ἡ ἀπαξίωση τῶν χριστιανικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ σύγχρονο Εὐρωπαϊκὸ Κοινοβούλιο δὲν εἶναι ἄμοιρα συνεπειῶν.

Ὁ πολιτισμὸς μας, ἐπομένως καὶ ἡ Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία, ἀπειλοῦνται σήμερον ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τῆς μηδενιστικῆς ἀπελπισίας. Καὶ αὐτὴ γεννᾷ βία, ἀτομικισμό καὶ συνεχῆ ὑποβάθμιση τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, δηλαδὴ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ. Ἐδῶ ἀκριβῶς ἀναδύεται τὸ ἐρώτημα περὶ τῆς κοινῆς ἐθύνῃς Πολιτικῆς καὶ Χριστιανισμοῦ¹⁵.

12. Ἦδη ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ '60 παρουσιάζονται στὴ διεθνή βιβλιογραφία κείμενα πού μιλοῦν ἐνθέως γιὰ τὸ ἀδιέξοδο τῶν ἰδεολογιῶν. Βλ. Ἐνδεικτικὰ, D. BELL, *The End of Ideology: On the Exhaustion of Political Ideas in the Fifties* (1962, 1967), Harvard University Press, USA 2000.

13. Κ. ΠΑΠΑΠΕΤΡΟΥ, *Ὁ Μηδενισμὸς. Ἡ γένεσις καὶ ἡ ὑπέρβασις του*, Ἀθῆναι 1973.

14. ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΗΖΙΟΥΛΑΣ (Μητροπολίτης Περγάμου), *Ἡ κτίσις ὡς Εὐχαριστία. Θεολογικὴ προσέγγισις σιὸ πρόβλημα τῆς Οἰκολογίας*, Ἀκρίτας, Ἀθῆνα, 1992.

15. Πρὸβλ. Γ. ΦΛΩΡΟΦΕΚΥ, (πρωτοπρ.), *Χριστιανισμὸς καὶ πολιτισμὸς*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 15.

Ἔρχεται, δηλαδή, ξανά στο προσκήνιο τὸ καταρχὴν θεολογικὸ ἀλλὰ καὶ βαθύτατα πολιτικὸ ζήτημα τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος.

Στὴ θεολογικὴ γλῶσσα, προφητεία δὲν εἶναι μιὰ μαγικοῦ τύπου γνώση τοῦ μέλλοντος. Προφητικὸ χάρισμα σημαίνει ὅτι κάποιοι διασώζουν τὴ δυνατότητα ἐνορατικῆς καὶ διορατικῆς συνειδητοποίησης τοῦ ποῦ ὀδηγοῦνται τὰ πράγματα, ὅταν ἡ ζωὴ ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ὅταν, δηλαδή, οἱ προσωπικὲς ἢ οἱ πολιτικὲς ἐπιλογές μας ἀπαξιῶνουν τὰ οὐσιώδη ποὺ νοηματοῖζον τὴν ὕπαρξή μας.

Τὸ προφητικὸ χάρισμα συνεπάγεται ἀνάληψη εὐθυνῶν. Αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν πνευματικὴ διαύγεια, ὥστε νὰ διαγνώσουν αὐτὲς τὶς ἀποκλίσεις πρέπει νὰ διαθέτουν καὶ τὴν τόλμη νὰ ἀναλάβουν τὶς θεσμικὲς τους εὐθύνες γιὰ τὴ διόρθωσή τους.

Ὅφείλουν νὰ ἀγωνιστοῦν ὥστε τὸ ἥθος ποὺ θὰ διέπει ἀπὸ αὐριο τὴν κοινωνικὴ καὶ πολιτισμικὴ πραγματικότητα καὶ ὁ τρόπος ποὺ θὰ διακυβερνᾶται ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀπελευθερώσουν τὸ μέλλον ἀπὸ τὶς καταστροφικὲς συνέπειες τῆς πνευματικῆς παρακμῆς, τοῦ ὑπαρξιακοῦ ξεπεσμοῦ καὶ τοῦ εὐτελισμοῦ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἀξιῶν¹⁶.

Μὲ ἄλλα λόγια, εἶναι χρεια ἐπιτακτικὴ ὁ χριστιανισμὸς νὰ ξαναβρεῖ τρόπους ὥστε τὸ Εὐαγγέλιο νὰ ξαναγίνει πηγὴ ἐμπνεύσεως ἠθους καὶ πολιτισμοῦ.

Εἶναι καιρὸς τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἀποτινάξει τὸν κουρνιαχτὸ τοῦ βερμπαλισμοῦ καὶ νὰ ξαναγίνει λόγος ἀποκαλυπτικὸς καὶ ἐλπιδοφόρος. Λόγος οὐσιαστικὸς ποὺ μιᾶ γιὰ τὰ οὐσιώδη. Εἶναι καιρὸς νὰ ἀπελευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν ἄκαρπη εὐκολία τῆς ἐξ ἀποστάσεως καὶ τῆς ἀφ' ὑψηλοῦ κριτικῆς τῶν ἐξελίξεων μὲ ὄρους δικανικούς. Νὰ ἀποδεσμευτοῦμε ἀπὸ τὴ δυτικότητροπη νοοτροπία τοῦ αὐταρχικοῦ ἠθικισμοῦ καὶ νὰ ἐπανασυνδεθοῦμε μὲ τὴ γονιμότητα τῆς Πατερικῆς μας παράδοσης. Μιᾶς παράδοσης ποὺ πάντοτε προσλάμβανε τὸν κόσμον. Καὶ τὸν μεταμόρφωνε. Γονιμοποιώντας τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μὲ τὴ Χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος¹⁷. Καὶ ἔτσι γεννιόταν συνεχῶς ἓνα αὐριο ποὺ ξεπερνοῦσε τὶς ἀπειλὲς τοῦ σκότους καὶ ἀναδυόταν κάθε φορὰ λαμπρότερο μέσα στὴν ἱστορία.

16. Χρ. ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, *Ἡ κρίση τῆς προφητείας*, Ἰκαρος, Ἀθήνα, 2010.

17. Θ. Ν. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Ἡ ἐκκλησία γίνεται διὰ ἀνοίγεται, Ἡ ἱεραποστολὴ ὡς ἐλπίδα καὶ ὡς ἐφιάλτης*, Ἐν πλῶ, Ἀθήνα, 2008.

Τὰ ἀνάλογα ἀντιστοιχοῦν σὲ ὅ,τι ἀποκαλεῖται κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία. Σὲ ὅ,τι, δηλαδή, συνιστᾷ τὴν κοσμικὴ ἐκδοχὴ αὐτοῦ ποὺ στὴν Ἐκκλησία ἀποκαλεῖται συνοδικὸ σύστημα διακυβερνήσεως.

Ἡ σύγχρονη κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία χρειάζεται νὰ ὑπερβεῖ τὴν δουλειὰ τοῦ αὐτονόμου καὶ τοὺς περιορισμοὺς ποὺ τῆς ἐπέβαλε ἡ νεωτερικότητα, ὅπου μεταξὺ τους κεντρικὴ θέση κατέχει ἡ ὑποχρεωτικὴ ἀποστασιοποίησις ἀπὸ τῆ «θρησκεία». Οἱ ἐπιδράσεις αὐτῆς τῆς νοοτροπίας εἶναι, μερικὲς φορές, ἐμφανεῖς ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ σχέσεις πολιτικῆς καὶ Ἐκκλησίας παρουσιάζονται καλές. Τοῦτο διότι, ὑπὸ τὴν πίεσις τῆς νεωτερικῆς νοοτροπίας, ποὺ ἔχει διαποτίσει τὸ πολιτισμικὸ μας γίνεσθαι, τὰ ὅρια αὐτῶν τῶν σχέσεων ἐγκλωβίζονται στὸ ἐπίπεδο τῆς χρησιμοθηρίας.

Ἔτσι, σχέσεις ποὺ μποροῦν νὰ δημιουργήσουν τὴ μικρὴ ζύμη ποὺ θὰ ζυμώσῃ ὅλο τὸ φύραμα, προσφέροντας ὄραμα, ἐλπίδα καὶ νόημα, ἐξαντλοῦνται στὰ στενὰ ὅρια τοῦ πρόσκαιρου ὠφελιμισμού. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ὑποταγὴ στὸν συνεχῆ πειρασμὸ νὰ θυσιάσῃται τὸ μείζον πρὸς χάρις τοῦ ἐλάσσονος. Τὸ εἶναι πρὸς χάρις τοῦ φαίνεσθαι.

Αὐτὲς οἱ παρατηρήσεις δὲν ἀμφισβητοῦν τὴν ὕπαρξιν καλοπροαίρετων, εἰλικρινῶν καὶ δημιουργικῶν σχέσεων πολιτικῆς καὶ Ἐκκλησίας. Προφανῶς, ἡ ὑποχρέωσις νὰ συνεργαστοῦν Πολιτικὴ καὶ Ἐκκλησία ἄμεσα καὶ πρακτικὰ γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἐπειγόντων προβλημάτων τοῦ κοινοῦ βίου εἶναι αὐτονόμη καὶ δὲν χρήζει συζητήσεων ἢ ἐπιβεβαιώσεων. Δραστηριότητες, ὅπως ἡ ἐμπρακτὴ συνεργασία στὴν ἀσκηση φιλανθρωπίας, ἡ διοργάνωσις συσσιτίων γιὰ ἀπόρους καὶ ἀστέγους, ἡ προσφορὰ ἀνακουφιστικῶν παρεμβάσεων πρὸς μείωσιν τῶν ὀδυνηρῶν συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἢ ἡ συνεπικουρία σὲ οἰκολογικὰς προσπάθειες καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα ζητήματα πρακτικῆς φύσεως εἶναι, αὐταπόδεικτα, καίριας σημασίας.

Ὅμως, ἡ κρισιμότητα τῶν καιρῶν δὲν ἐπιτρέπει νὰ παραμεληθοῦν ἄλλα, ἐξαιρετικῶς ἐπείγοντα προβλήματα, ὅπως τὸ ἔλλειμμα ὁράματος γιὰ τὸ αὐριο καὶ ἡ ἀναζήτησις τρόπων καλλιέργειας καὶ προαγωγῆς ἐνὸς ἠθους ποὺ θὰ ξαναγεννήσῃ πολιτισμικὰς προτάσεις καὶ θὰ ἀπαντήσῃ στὰ ἀγωνιώδη ἐρωτήματα τοῦ ἤδη παρόντος κόσμου τοῦ αὐριο¹⁸.

18. Χρ. ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ, *Finis Graeciae, Θρησκευτικὴ εἰκασία*, Δόμος, Ἀθήνα, 1987.

Ἡ σημασία αὐτῶν τῶν παρατηρήσεων γίνεται κατανοητή, ἂν, γιὰ παράδειγμα, ἀναλογοιοῦμε τὴν εὐθύνη τῆς πολιτικῆς γιὰ τὴ διαμόρφωση τῆς παιδείας μὲ τὴν ὁποία ἀνατρέφονται οἱ νέες γενιές καὶ τί συνεπάγονται γι' αὐτὲς τὰ ἐλλείμματα ποὺ προαναφέρθηκαν.

Εἶναι σημαντικό νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ὁ προβληματισμὸς ποὺ κατατίθεται ἐδῶ ἔχει τὶς θεωρητικὲς τοῦ προϋποθέσεις ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς Ὁρθόδοξης Ποιμαντικῆς Θεολογίας καὶ ἀπευθύνεται, πρωτίστως, πρὸς ὀρθόδοξους βουλευτὲς καὶ πολιτικούς, μὲ συναίσθηση κοινῆς εὐθύνης ὅσον ἀφορᾷ τὴ διακονία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει, ἀκόμη, νὰ τονισθεῖ, ὅτι αὐτὸ τὸ κείμενο δὲν ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ κάμει ἀφ' ὑψηλοῦ ὑποδείξεις.

Πρὸς ἀποφυγὴ τέτοιων παρεκτροπῶν, ἡ σύντομη ἔκθεση τῶν σκέψεων ποὺ ἀναπτύχθηκαν στὶς προηγούμενες γραμμὲς ὁλοκληρώνεται –καὶ συνοψίζεται– σὲ δύο παραθέματα.

Τὸ πρῶτο παράθεμα συμπυκνώνει τὴν διαγνωστικὴ διάσταση ὅσων προαναφέρθηκαν καὶ εἶναι δάνειο ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Γέροντα Χαλκηδόνο κυρὸ Μελίτων: «Δὲν εἶναι δυνατόν ἡ Ἐκκλησία, καὶ μάλιστα ἡ Ὁρθόδοξος, ἡ δική μας Ἐκκλησία, νὰ νοηθῆ ὡς ἄσχετη πρὸς τὴ ζωὴ, πρὸς τοὺς καιροὺς, πρὸς τὴν ἀγωνίαν αὐτῆς τῆς ὥρας, πρὸς τὰ φλέγοντα προβλήματα αὐτῆς τῆς στιγμῆς, ἀπλῶς ὡς πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη καὶ θεωροῦσα τὰ περὶ αὐτὴν. Ὡς Ἐκκλησία εἴμεθα ἐμπεπλεγμένοι εἰς τὴν πορείαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν περιπέτεια, ποὺ ὀνομάζεται Ἱστορία, ἄγουσα εἰς τὴν τελείωσιν τῶν ἐσχάτων. Ὑποκρινόμενοι τὴν χθές, ἀπουσιάζομεν ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἡ αὔριον ἔρχεται ἄνευ ἡμῶν»¹⁹.

Τὸ δευτέρου παράθεμα, περιγράφει τὸ ζητούμενο τῆς κοινῆς μας εὐθύνης καὶ προσέχεται ἀπὸ τὴν γραφίδα τοῦ Γ. Σεφέρη. Ἦς σημειωθεῖ ὅτι, ὅπου ἐκεῖνος λέει «λαός» ἐδῶ ἐννοεῖται ὡς ὁ ἅπανταχοῦ τῆς Γῆς λαὸς τοῦ Θεοῦ.

«Εἴμαστε ἓνας λαὸς μὲ παλικαρίσια ψυχὴ, ποὺ κράτησε τὰ βαθιὰ κοιτάσματα τῆς μνήμης του σὲ καιροὺς ἀκμῆς καὶ σὲ αἰῶνες διωγμῶν καὶ ἄδειων λόγων. Τώρα ποὺ ὁ τριγυρινὸς μας κόσμος μοιάζει νὰ θέλει νὰ μᾶς κάνει τροφίμους ἐνὸς οἰκουμενικοῦ πανδοχείου, θὰ τὴν ἀπαρνηθοῦμε ἄραγε

19. ΜΕΛΙΤΩΝ, (Μητροπ. Γέρον Χαλκηδόνο), *Χαλκηδόνα, Μνήμη Μελίτωνος Χατζῆ, Μητροπολίτου Γέροντος Χαλκηδόνο Μελίτωνος*, 1913 -1989, Σύνδεσμος τῶν ἐν Ἀθήναις Μεγαλοσχολιῶν, Ἀθήνα, 1999, σελ. 252.

αὐτὴ τὴ μνήμη; Θὰ τὸ παραδεχθοῦμε τάχα νὰ γίνουμε ἀπόκληροι; Δὲν γυρεῶ μίτε τὸ σταμάτημα, μίτε τὸ γόρισμα πρὸς τὰ πίσω, γυρεῶ τὸ νοῦ, τὴν εὐαισθησία καὶ τὸ κουράγιο τῶν ἀνθρώπων ποὺ προχωροῦν ἐμπρός»²⁰.

Τί σημαίνουν ὅλα αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴ σχέση Χριστιανισμοῦ καὶ Πολιτικῆς στὸν ἀδριανὸ κόσμο; Ἀντὶ συμπερασμάτων ἢ ἐπιλόγου ἄς ἀκροαστοῦμε μὲ τὴν προσήκουσα εὐαισθησία τὴν πολὺ ἐπικαιρὴ παραίνεση τοῦ ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν:

«Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἥτε δὲ κατηρητισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ»²¹.

20. Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ, *Δοκιμές*, τόμ. Β', Ἰκαρος, Ἀθήνα, 2003, σελ. 178.

21. Α' Κορ. 1, 10.